

ПОЗАУРОЧНА ПРЕДМЕТНО-ПЕРЕТВОРЮВАЛЬНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК СКЛАДОВА ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ТЕХНОЛОГІЙ

У статті розкрито суть позаурочної діяльності. Висвітлено значення позаурочної предметно-перетворювальної діяльності в процесі розвитку особистості учня. Розглянуто види предметно-перетворювальної діяльності та їх вплив на школярів. Відмічено основні її функції та вплив їх реалізації на всебічний розвиток учнів. Зосереджено увагу на важливості врахування особливостей видів позаурочної предметно-перетворювальної діяльності в процесі підготовки майбутнього вчителя технологій.

Ключові слова: позаурочна предметно-перетворювальна діяльність, дослідницька, техніко-конструкторська, декоративно-прикладна, суспільно корисна трудова види діяльності, функції предметно-перетворювальної діяльності.

Особистість учня формується в процесі активної взаємодії з природним, предметним і соціокультурним оточенням. Виходячи з цього, вчителю необхідно забезпечити кожному вихованцеві умови для самостійної, творчої предметно-перетворювальної діяльності, для включення його у навчально-виховний процес як суб'єкта не лише під час урочної, а й позаурочної діяльності. Для цього сам вчитель, перш за все, має бути підготовлений до організації позаурочної предметно-перетворювальної діяльності учнів.

Сьогоднішня підготовка майбутнього вчителя трудового навчання та технологій у вищих навчальних закладах охоплює усі аспекти педагогічної діяльності вчителя в школі. Однак, підготовка до позаурочної діяльності потребує удосконалень, адже знання технологічних операцій обробки різноманітних матеріалів, основ психології та педагогіки, методики навчання технологій на основі якої й базується методика позашкільної освіти не гарантує успішної позаурочної роботи в навчальному закладі. Позаурочна робота має інтегрувати не лише отримані знання, а й особистий життєвий досвід майбутнього вчителя та носити творчий характер. Саме розвиток творчості, застосування знань, умінь і навичок в нестандартних умовах, залучення особистого досвіду для вирішення поставлених задач предметно-перетворювальної діяльності для більшості наших студентів є проблемою, на яку слід звернути увагу при підготовці майбутнього вчителя трудового навчання та технологій.

Теоретичні засади професійної підготовки і формування особистості вчителя розглянуто в працях О. Абдуліної, О. Дубасенюк, І. Зязюна, М. Лещенко, І. Прокопенка, С. Сисоевої, В. Сластьоніна, О. Солодухіної; зміст і методи навчання у вищих навчальних закладах – у публікаціях І. Богданової, О. Бульвінської, П. Воловика, А. Линди, В. Онищука, М. Фіцули та інші.

Питаннями професійно-педагогічної підготовки учителя трудового навчання займалися такі науковці як: С. Батишев, Є. Білозерцев, Ю. Васильєв, Р. Гуревич, М. Жиделев, В. Зінченко, О. Коберник, В. Сидоренко, Б. Сіменач, Г. Терещук, Д. Тхоржевський та інші.

Проте, аналіз наукових праць з означеної теми показав, що недостатньо розробленими залишаються питання, пов'язані з підготовкою майбутнього учителя технологій до організації та здійснення позаурочної предметно-перетворювальної діяльності учнів. Отже проблема підготовки майбутніх учителів технологій до організації та здійснення позаурочної предметно-перетворювальної діяльності ще не знайшла належного відображення в наукових дослідженнях.

Тому постає необхідність у розкритті сутності поняття “позаурочна предметно-перетворювальна діяльність”, визначенні її особливостей та впливу на особистість учня.

Для ефективної організації та керівництва позаурочною предметно-перетворювальною діяльністю майбутніми вчителями технологій, необхідно перш за все розкрити сутність цього поняття.

Найбільш поширене означення позаурочної діяльності пропонується Ю. Бабанським, який трактує її як “спеціально організовані позанавчальні заняття, які сприяють поглибленню знань, розвитку вмінь і навичок, задоволенню і розвитку інтересів, здібностей і забезпечує розумний відпочинок учнів” [1].

Під поняттям “позаурочна діяльність” розуміємо таку діяльність групи чи окремих педагогів загальноосвітнього навчального закладу, що спрямована на створення у вільний від навчання час комфортних умов для розвитку творчих здібностей та реалізацію духовного потенціалу особистості, забезпечення освітніх запитів учнів певного класу чи певної групи, об'єднаних спільними інтересами.

Її зміст визначається загальним змістом виховання школярів, який передбачає розумове, моральне, трудове, естетичне і фізичне виховання. Слід звернути увагу на те, що сьогоднішній період становлення української освіти характеризується чітким спрямуванням позаурочної діяльності на національно-патріотичне виховання. У школах поширюються нові форми роботи, які посилено культивують любов до рідної землі, свого народу. Головне місце у навчально-вихованому процесі відводиться звичаям, обрядам, народним святкам, трудовим традиціям, народному декоративно-прикладному мистецтву.

У сучасній школі вчитель уже практично перестає бути основним джерелом інформації, але натомість зростає його роль в активізації пізнавальної діяльності учнів. Оскільки активізувати пізнавальну діяльність школярів лише на уроках є неможливим, необхідно підтримувати їх активність у позакласній роботі та скеровувати на поглиблене засвоєння трудових навичок під час занять в позаурочних гуртках, на позаурочних заходах з трудового навчання.

Предметно-перетворювальна діяльність спрямована на перетворення предметів навколишнього фізичного світу. Цей вид діяльності характеризується насамперед тим, що завершується предметним результатом, матеріальним продуктом, через який людина опосередковано спілкується з іншими, що й зумовлює зміст і форми ставлення її до них. Тому вчитель технологій має чітко усвідомлювати орієнтовний кінцевий результат організованої ним предметно-перетворювальної діяльності та засоби його досягнення.

Саме процес створення предметного результату, матеріального продукту забезпечує спілкування учня з іншими та визначає зміст і форми ставлення його до них. Вчитель технологій під час предметно-перетворювальної діяльності має створити учневі умови для творчої реалізації, усвідомлення своєї свободи творити світ; навчити ставити мету, обирати способи поведінки і спілкування з оточуючими, взаємозбагачуючи досвід діяльності.

При організації позаурочної предметно-перетворювальної діяльності педагог повинен поступово зменшувати свій вплив на учнів, залучати учнів не лише до роботи, а й до планування, розподілу завдань, розвиваючи тим самим у них активність, відповідальність, самоорганізацію, самоконтроль тощо.

Організуючи позаурочну предметно-перетворювальну діяльність, вчителю технологій необхідно враховувати особливості розвитку сучасного промислового і сільського виробництва, зміст нових економічних реформ, природне оточення міської чи

сільської школи, особливості праці й побуту жителів міста і села; результати психолого-педагогічної діагностики трудової активності, способи реалізації основних функцій цього виду діяльності – пізнавальної, виховної, розвиваючої, комунікативної, ціннісно-орієнтаційної тощо.

В процесі реалізації пізнавальної функції вчитель має створити умови для засвоєння школярами економічних та технічних знань, практичних умінь і навичок, що необхідні для трудової діяльності.

Реалізація завдань виховної функції передбачає виховання працьовитості, відповідального ставлення до природи, потреби в праці, формування стійких професійних інтересів, вироблення навичок організованості, дисциплінованості, умінь переборювати труднощі тощо.

Розвиток творчих здібностей до різних видів праці, задатків та інтересів у процесі предметно-перетворювальної діяльності розкривають завдання розвиваючої функції.

Комунікативна функція полягає в тому, що учасники предметно-перетворювальної діяльності, спілкуючись, формують свій власний і загально-колективний емоційний стан. Саме під час створення матеріальних благ дитина вчиться спілкуватися, знаходити взаєморозуміння з учасниками трудової діяльності, домовлятися про розподіл доручень. Тому завдання вчителя методично правильно організувати процес спілкування під час предметно-перетворювальної діяльності.

Зокрема, вітчизняна дослідниця проблем виховання Т. Сущенко у ході аналізу різноманітних факторів позаурочної роботи підкреслює, що робота у гуртках, клубах за інтересами, участь у різноманітних конкурсах, дискусіях, безпосередня практична участь у громадських справах є початковими та важливими ланками соціалізації учнівської молоді [2].

Ціннісно-орієнтаційна функція позаурочної предметно-перетворювальної діяльності спрямована на формування елементів внутрішньої структури особистості. Організуючи позаурочну предметно-перетворювальну діяльність вчитель повинен пам'ятати, що лише в процесі праці на користь колективу, суспільства і на свою власну користь можливе цілеспрямоване виховання в учнів сумлінного, відповідального ставлення до праці, яке включає повагу до колективу, вміння підпорядковувати особисту поведінку інтересам колективу.

Вчитель технологій має пам'ятати, що успішне вирішення завдань позаурочної предметно-перетворювальної діяльності залежить від знання і врахування психолого-фізіологічних особливостей учнів. Кожен віковий період має свої характерні риси, анатомо-фізіологічні і психічні ознаки, які потрібно враховувати при визначенні об'єктів праці.

При плануванні будь-якої позаурочної діяльності ні в якому разі не можна приділяти увагу лише одному напрямку виховання. Система позаурочної предметно-перетворювальної діяльності забезпечується комплексністю, тісним взаємозв'язком цілеспрямованих виховних впливів із самовихованням учнів; педагогічно виправданої вимогливості до дітей – з гуманізмом, повагою до особистості кожного учня, з опорою насамперед на позитивне в ньому; обов'язковості, необхідності – із зацікавленістю в діяльності.

Враховуючи завдання, функції та особливості позаурочної предметно-перетворювальної діяльності виділяють наступні її види: дослідницька, техніко-конструкторська, декоративно-прикладна, суспільно корисна трудова діяльність [3]. Відповідно до визначених видів позаурочної предметно-перетворювальної діяльності має здійснюватись й підготовка майбутнього вчителя трудового навчання та технологій. Тому важливо коротко охарактеризувати кожен з означених видів.

Дослідницька діяльність є вищою формою самоосвітньої діяльності учня. Тому завдання вчителя – поступово і методично формувати дослідницькі навички, здійснюючи

постійний контроль за виконанням учнями науково-дослідницьких робіт; аналізувати і виправляти помилки; визначати найкращі, найефективніші шляхи виконання роботи, розчленувати її на певні складові та розділи, навчаючи учнів поєднувати дослідницьку діяльність з науковою, а також з'ясувати можливості подальшого застосування результатів роботи.

Важливим видом позаурочної предметно-перетворювальної діяльності учнів є техніко-конструкторська. Цінність позаурочної роботи з техніко-конструкторської творчості полягає в тому, що вона дає великі можливості для врахування індивідуальних особливостей учнів, оскільки кожна дитина може обрати об'єкт проектування, виготовлення моделі, пристроїв, механізмів, машин. У процесі такої праці учні не тільки удосконалюють трудові вміння й навички, проникають у суть закономірностей розвитку природи, а й поступово усвідомлюють значущість праці.

Дуже важливо під час техніко-конструкторської діяльності формувати в учнів загальну культуру праці. Для цього необхідно вчити робити моделі, технічні пристрої та інші речі з урахуванням естетичних норм, бережливого ставлення до матеріалів та інструментів, тримати в чистоті своє робоче місце. У цьому випадку велика відповідальність покладається на керівника гуртка. Він повинен вміти виконувати трудові операції швидко, якісно, точно, красиво, оскільки, насамперед на його прикладі вчать гуртківці володіти такими якостями, як творча ерудиція, любов до своєї праці, мати організаторські здібності.

Одним з видів позаурочної предметно-перетворювальної діяльності є декоративно-прикладна діяльність, яка спрямована на засвоєння знань і формування вмінь і навичок з декоративно-ужиткового мистецтва як елементів культурної спадщини українського народу. Водночас вона є основою національно-патріотичного та художньо-естетичного виховання, спрямованого на розвиток національної самосвідомості майбутнього педагога.

Декоративно-прикладна творчість особи, її діяльність, перетворювальна за своєю суттю, впливає на соціальний та духовний розвиток школяра, оскільки саме в цій діяльності діти оволодівають соціальним, моральним і трудовим досвідом. Велика роль цього виду діяльності й у духовному розвитку особистості, який розглядається як процес і результат формування вищих ідеалів, становлення і розвиток загальнолюдських цінностей.

Трудова та художня творчість впливає на формування у школярів таких національно-культурних цінностей, як працьовитість, здатність до відповідальності за зміст свого життя, розуміння та врахування інтересів і потреб інших людей, прагнення до гармонії між внутрішнім та зовнішнім світом, добротність тощо. Залучення дітей до благодійної і милосердної діяльності, до відродження народних ремесел і промислів дає можливість для розвитку національної самосвідомості, духовних цінностей.

Наступний вид предметно-перетворювальної діяльності – це суспільно корисна праця, яка на відміну від продуктивної праці не оплачується. Завдання цього виду діяльності передбачає формування в учнів активної трудової позиції, забезпечення правильності вибору майбутньої професії, допомогу ввійти молоді у світ дорослих, сприяння адаптації у нових ринкових відносинах, формування риси підприємливої людини, що спрямовує свою діяльність не лише на власне збагачення, а й на підвищення добробуту всього суспільства.

Суспільно корисна діяльність робить учнів активними членами колективу, породжує органічний зв'язок між ними. Цей зв'язок у процесі колективної праці здійснюється не лише опосередковано, через продукт праці, а й безпосередньо, через поділ трудових функцій між учасниками. Тут педагогічно доцільними будуть такі види суспільно корисної праці, де є велика кількість операцій, де можна провести найбільш повний розподіл трудових функцій між її учасниками.

Організуючи колективну або групову суспільно корисну трудову діяльність школярів, педагоги повинні використовувати її в якості засобу формування взаємин між учнем і колективом, між учнівським колективом і суспільством, тобто виховувати в учнів

соціальні якості.

Маючи велике розмаїття напрямів діяльності, суспільно корисна праця є сприятливою сферою для виникнення і розвитку значимих мотивів поведінки, є засобом розвитку інтересів і здібностей учнів. Природно, що за однакових умов виховання, кожен учень по-своєму сприймає позаурочну предметно-перетворювальну діяльність, бере в ній участь, проявляє свою активність, здібності та уміння.

Висновки та перспективи подальших розвідок. Підсумувавши все вище сказане можна зробити висновок, що позаурочна предметно-перетворювальна діяльність, як складова професійної діяльності майбутніх вчителів трудового навчання та технологій є вагомим складовою навчально-виховного процесу загальноосвітніх навчальних закладів та потребує ґрунтовної підготовки до її здійснення майбутніми педагогами. Адже, основними умовами ефективної організації позаурочної предметно-перетворювальної діяльності учнів є: включення учнів у різні види позаурочної предметно-перетворювальної діяльності: суспільно корисну, продуктивну працю, дослідницьку, технічну, конструкторську, природоохоронну діяльність тощо; – зміст позаурочної предметно-перетворювальної діяльності повинен забезпечувати реалізацію особистісно орієнтованого підходу; позаурочна діяльність повинна бути чітко організована, спланована, проконтрольована; позаурочна діяльність повинна бути цікавою і посилюючою для школярів, відповідати віковим особливостям учнів; результатом має бути продукт, що має певну суспільну або особисту цінність; позаурочна діяльність повинна сприяти розвитку виконавських та організаторських умінь та навичок, а також передбачати активну участь вчителів, фахівців, батьків у різних видах позаурочної предметно-перетворювальної діяльності.

Сучасний вчитель трудового навчання та технологій має знати не лише функції, зміст, форми, методи та умови здійснення позаурочної діяльності, а й творчо використовувати їх в різних інтеграційних поєднаннях. Адже, сьогодні в школі позаурочна робота несе основне навантаження виховної роботи з учнівською молоддю, а саме основних її складових: соціалізація учня-підлітка в суспільстві, формування особистості та патріота України. Однак подальшого дослідження потребують напрями та умови ефективної реалізації кожного з видів позаурочної предметно-перетворювальної діяльності в контексті сучасної парадигми освіти.

Використана література:

1. *Бабанский Ю. К.* Оптимизация процесса обучения / Ю. К. Бабанский. – М. : Просвещение, 1977. – 192 с.
2. *Сущенко Т. И.* Основы внешкольной педагогики: пособ. для кл. руководителей, педагогов внешкольных учреждений / Т. И. Сущенко. – Минск : Беларусь. Наука, 2000. – 221 с.
3. *Теорія і методика навчання технологій : навч. посіб. / І. П. Андрощук, І. В. Андрощук, В. В. Бербець, О. В. Бялик [та ін.] / за заг. ред. О. М. Коберника. – Умань : ФОР Жовтий О. О., 2014. – 480 с.*

References:

1. *Babanskiy Yu. K.* Optimizatsiya protsessa obucheniya / Yu. K. Babanskiy. – M. : Prosveshchenie, 1977. – 192 s.
2. *Sushchenko T. I.* Osnovy vneshkolnoy pedagogiki: posob. dlya kl. rukovoditeley, pedagogov vneshkolnykh uchrezhdeniy / T. I. Sushchenko. – Minsk : Belarus. Navuka, 2000. – 221 s.
3. *Teoriia i metodyka navchannia tekhnolohii : navch. posib. / I. P. Androshchuk, I. V. Androshchuk, V. V. Berbets, O. V. Bialyk ta in. / za zah. red. O. M. Kobernyka. – Uman : FOP Zhovtyi O. O., 2014. – 480 s.*

Андрощук И. П. *Внеурочная предметно-преобразовательная деятельность как составляющая профессиональной подготовки будущих учителей технологий.*

В статье раскрывается понятие внеурочной деятельности. Освещены значение внеурочной предметно-преобразовательной деятельности в процессе развития личности ученика. Рассмотрены виды предметно-преобразовательной деятельности и их влияние на школьников. Отмечено основные ее функции и влияние их реализации на всестороннее развитие учащихся. Сосредоточено внимание на

важності учета особенностей видов внеурочной предметно-преобразовательной деятельности в процессе подготовки будущего учителя технологии.

Ключевые слова: внеурочная предметно-преобразовательная деятельность, исследовательская, технико-конструкторская, декоративно-прикладная, общественно полезная трудовая виды деятельности, функции предметно-преобразовательной деятельности.

Androschuk I. P. Extracurricular object-transforming activity as constituent of professional preparations of future teachers of technology.

The article deals with the essence of extracurricular activity. The significance of extracurricular object-transforming activity in the process of pupil's personality development is highlighted. Types of object-transforming activity and their influence on schoolchildren are considered. The main functions of object-transforming activity and the impact of their realization on pupil's all-round development are described. The importance of taking into consideration the characteristics of types of extracurricular object-transforming activity in the process of future Technology teacher training is focused on.

Keywords: extracurricular object-transforming activity, research, technical, engineering, arts and crafts, socially useful labor activities, functions object-reform activities.

УДК 378.147.091.33-027.22:378.22

Белан Т. Г., Носовець Н. М.

ПЕДАГОГІЧНА ПРАКТИКА ЯК ЗАСІБ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ-МАГІСТРАНТІВ

У статті схарактеризовано асистентську педагогічну практику як форму навчально-виховного процесу магістрантів спеціальності “Технологічна освіта”. Детально описані основні завдання, які ставляться перед студентами-магістрантами на період проходження педагогічної практики. Виділено чотири змістові модулі асистентської педагогічної практики: навчальна діяльність, методична діяльність, виховна діяльність та науково-дослідна діяльність. У кожному змістовому модулі виокремлено низку завдань, які повинні виконати магістранти під час проходження педагогічної практики.

Ключові слова: педагогічна практика, магістрант, професійна підготовка, навчально-виховний процес.

Постановка проблеми. Професійна підготовка магістрантів спеціальності 8.01010301 “Технологічна освіта” до їх майбутньої викладацької діяльності зумовлює низку завдань, серед яких є організація педагогічної практики. Педагогічна практика є обов'язковим компонентом освітньо-професійної програми для здобуття освітнього ступеня “магістр” і відіграє важливе значення в системі професійної підготовки. Вона є організаційною частиною навчально-виховного процесу вищого педагогічного навчального закладу, забезпечує поєднання теоретичної підготовки студентів з їхньою практичною діяльністю, а також, це серйозна перевірка готовності майбутнього викладача присвятити своє життя викладацькій діяльності.

Професійна діяльність майбутнього викладача вищої школи потребує вироблення у магістранта певних громадянських рис, морально-психологічних якостей, науково-педагогічних умінь, індивідуально-психологічних рис, професійно-педагогічних здібностей (проекування мети і змісту навчання, прогнозування способів їх реалізації, здійснення самоаналізу своєї професійної діяльності, організаторські вміння). Під час педагогічної практики студенти магістратури повинні оволодіти професійними вміннями здійснювати основні функції викладача ВНЗ.

Аналіз останніх досліджень і публікацій показав, що проблеми методичної підготовки і професійного становлення майбутніх учителів технологій знайшли своє осмислення в теоретичних дослідженнях В. Гетти, О. Коберника, М. Корця, В. Кузьменка, Є. Кулика,